

Խ Մ Բ Ա Գ Ր Ա Կ Ա Ն

ՂԵՎՈՆԴՅԱՆՅ ՈԳՈՎ ԵՎ ՎԱՐԴԱՆԱՆՅ ԼՈՒՍԵՂԵՆ ՃԱՆԱՊԱՐՀՈՎ

Ամեն ճշմարիտ հայ անգիր գիտի Ղևոնդյանց՝ Հայ Եկեղեցու պարծանք և նահատակ այդ հոգևորականների և Վարդանանց՝ հայրենիքի քաջամարտիկ այդ պինվորների հերոսական պատմությունը, որոնք «արդարութեամբն ճոխացեալ, իմաստութեամբ պայծառացեալ, հեղին քարինս իւրեանց ի նորոգումն Եկեղեցւոյ» և հայրենեաց:

Մանկական մեր առաջին թոթովանքների հետ, հուլումով և հպարտությամբ, կրկնել ենք «Իմ հայրենեաց հոգի Վարդան»-ի անունը:

Դպրոցական գրասեղանների առաջ, հայոց պատմության դասագրքերի էջերից, նայել և խանդավառել է մեզ արի և կարմիր Վարդանը, փառքի դափնիներով պսակված, սաղավարտ ի զլուխ, արծվաբեր և առնական հայացքով, ձեռքը դրած տիրականորեն հայրենիքի պաշտպան սրի վրա:

Ամեն տարի բեմի վրա կենդանացել է Վարդանի հերոսական կերպարը իր հմայիչ և սրտառու հայրենասիրությամբ, իր շողափայլ պեն ու պրահի մեջ:

«Իմ հայրենեաց հոգի Վարդան,

Հոգիս հոգուդ եղնի ղուրբան»:

Վարդանը մեզ հետ էր ամեն տեղ. Վարդանը մերն էր, որովհետև Վարդանը ինքը հայ ժողովուրդն է և Վարդանի մարտը, Վարդանի պատմությունը հայ ժողովրդի պատմությունն իսկ էր:

Այս իմաստով, Վարդանանց հերոսամարտի ոգեկոչումը ամեն տարի Մեծ պահոց բարեկենդանից երկու օր առաջ, լոկ մի սրտագին վերհիշումը չէ դյուցապնական մի դրվագի, այլ 1500 տարիներից ի վեր տևող, ոգեշնչող, ապ-

րեցնող, անտեսանելի՝ բայց միշտ ներկա մի մեծ ուժ, մի մեծ ոգի, մի մեծ պատգամ:

Ամեն հայ իր սրտի մեջ ունի Վարդանից մի կայծ, Ղևոնդից մի ճառագայթ, որը նրան դարձնում է ուխտապահ պինվորը այն հոգևոր, եկեղեցական, մշակութային և հայրենասիրական արժեքներին, որոնց համար Ավարայրի դաշտում հերոսաբար ընկան Վարդանանք և Ղևոնդյանք:

Վարդանանց հերոսամարտը այս իմաստով սոցորված է ազգային գիտակցության և արժանապատվության բարձր զգացմունքով, սրտառու և անձնուրաց հայրենասիրությամբ, որոնք մինչև այսօր ցնցում են մեզ, ապրեցնում և ամրապնդում հավատարիմ մնալու նրանց ոգուն և պայքարին:

Ավարայրը անցյալում մեր ժողովրդի մղած ազգային ազատագրական պայքարի պանծալի բարձունքներից մեկն է, իրավ արտահայտությունը հայ ժողովրդի հավաքական, ազգային գիտակցության, բարոյական կորովի, բարձր նկարագրի, հայրենասիրության և եկեղեցական ուխտապահության:

Արդարև, Վարդանանց հերոսամարտը, Ավետարանի լույսով արիացած, դարձավ «մահ իմացեալ անմահութիւն», ինչպես գրում է ոսկեգրիչ Եղիշեն:

Ժամանակավոր պարտություններ չեն որոշում ժողովրդի բախտն ու ապագան: Ժողովրդի ուժը նրա գիտակցության մեջն է: Գիտակից մի ժողովուրդ երբեք չի կորչի:

Եվ Ավարայրի դաշտում դրսևորվեց հայ ժողովրդի հավաքական այդ գիտակցությունը, միասնությունը: Մարտի դաշտ իջած ամեն մի

հայ ռազմիկ՝ Վորավար, հոգևորական, ազատ, շինական, անգամ կանայք և միանձնուհիներ, գիտեր, թե ինչի՝ համար էր կռվում և արյուն թափում: Հայ հոգու և հայ հողի վրա կախված ընդհանուր աղետը, հայության գոյության սպառնացող մեծ վտանգը առաջ էին բերել մասսայական, գիտակից հերոսություն: Հայրենիքը, որպես ոգեկան ամբողջություն, ներշնչված էր մի բարձր գաղափարախոսությամբ, որի մեջ իրար էին կցորդված հայ հավատի նվիրականությունը և հայրենիքի իրավ սերը: «Քաջութեամբ միայն հեռուցը, վանուն և Վոգի և եթ ժառանգեսցուք, բայց յարութիւնս քաջութեան վատութիւն մի՛ խառնեսցուք»:

Համաժողովրդական այս գիտակից, կորովի ոգու առաջ, այս պայծառ գիտակցության առաջ, բարոյապես պարտվում է նախ թշնամին և փնթափ է լինում: «Ոչ ի կապանաց վանգիտեն, ոչ ի տանջանաց երկնչին, Վմահ քան Վեանս ընտրեն. ո՛վ է որ կարէ սոցա դիմադարձ լինել»:

Ղևոնդ և Վարդան իրենց խմբերով եղան լոկ ժողովրդական կամքի արտահայտիչները և գիտակից պայքարի կազմակերպիչները: Նրանց մեջ խոսում էր ծայրը հայրենիքի և ժողովրդի:

Ավարայրը, այս մտածման լույսի տակ, հավաքական սրբացումն է հայ ժողովրդի և հերոսացումը՝ Հայ Եկեղեցու:

Ղևոնդյանց ոգով և Վարդանանց խորհրդով սերունդներ են դաստիարակվել: Եվ այսպես անցան դարեր և դարեր:

Վարդանանց հերոսամարտի եկեղեցական, մշակութային, քաղաքական, հայրենասիրական նշանակությունը է՛լ ավելի վճռական դեր է կատարում մեր պատմության հաջորդ տարիներին, ամեն անգամ, երբ օտարը ծեռք է բարձրացնում մեր ազատության, մեր հոգու անկախության և մտածման դեմ:

Մերկացնում է հայ ժողովուրդը Ղևոնդի օրինությամբ սրբագործված և Վարդանանց արյունով ներկված ազատության սուրը և իջնում է

մարտի դաշտ վճռական և արի. «Յայսմ հաւատոց Վմեզ ոչ ոք կարէ խախտել»:

Նույն վճռականությամբ պայքարում է հայ ժողովուրդը նաև իր ոգեկան ազատությունը խեղդել փորձող բռնականների դեմ, դավաճաբանական վեճերի բուռն ջրջանում. «Հաւան եմք ընդ հարսն մեր ի դժոխս իջանել և ոչ ընդ Հոռոմոցն յերկինս ելանել» (Ստեփանոս Օրբելյան):

Անցնում են դարեր և ապրում է հայ ժողովուրդը, ապրում և պայքարում: Փոխվում են ժամանակները, փոխվում են նաև պայքարի ձևերն ու կերպերը, բայց մնում է հայ ժողովրդի գիտակից վճռականությունը ապրելու, պահելու իր հոգու և մտքի անկախությունը, իր հայրենիքի սրբազան հողը:

Ոգեկան, բարոյական այս հաղթանակներն են որ ամրապնդում են մեր հայրենիքն ու Եկեղեցին, մեր ժողովուրդը:

Հայության ուխտը անբախտելի է, որովհետև «սրբազան ուխտն հաւատոց մերոց ոչ եթէ ընդ մարդոյ է, այլ անլուծութեամբն Աստուծոյ, որում չիք հնար քանդել և ի բաց ելանել, ոչ այժմ և ոչ յապա և ոչ յաւիտեանս և ոչ յաւիտենից յաւիտեանս»:

Վարդանը, ինչպես իր ճառի մեջ նշում է, հայ սերունդներին կտակել է «հաւատք, պատիւ, և՛ ազգ, և՛ ազատութիւն, և՛ լեզու»:

Հայ ժողովուրդը աչքի լույսի պես պահպանել է այդ ավանդները, պահպանում է նաև այսօր, վերածնված իր Մայր հայրենիքի խաղաղ և ապահով հովանու տակ, իր ստեղծագործ աշխատանքով, օրհնությամբ նաև Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի և Ամենայն Հայոց Հայրապետի:

«Դարերը կանցնին, բայց Վարդանը քաջ, Վարդանը կարմիր կերթա միշտ առաջ»:

Ու Վարդանի հետ կբայլի միշտ առաջ հայ ժողովուրդը, Ղևոնդյանց ոգով, Ավարայրի քաջամարտիկների լուսեղեն ճանապարհով:

